Περιεχόμενα

Πρόλογος 11

Εἰσαγωγή 15

1. *Πάθη καί παθήματα* στό εὐριπίδειο ἔργο 25

2. Μήδεια, *βουλεύουσα καί τεχνωμένη* 33

3. Πολιτικές ἀναλογίες καί ὑποδηλώσεις στή *Μήδεια* 49

4. Ἡ δραματική λειτουργία τῆς ἔκφρασης τοῦ σώματος στόν Εὐριπίδη (*Μήδεια*, *Ἱππόλυτος*, *Ἑκάβη*) 69

5. Σιωπή, λόγος καί τραγικότητα στόν *Ἱππόλυτο* 85

6. Ἡ θυσία στήν *Ἄλκηστη*, τήν *Ἰφιγένεια τήν ἐν Αὐλίδι* καί τήν *Ἑκάβη* 97

7. Ἡ διάσταση τοῦ μετά θάνατον χώρου καί χρόνου στόν Εὐριπίδη (*Μήδεια*, *Ἄλκηστις*, *Ἱππόλυτος*, *Ἑκάβη*, *Ἡρακλεῖδες*, *Ἴων*) 119

8. *Ἱππόλυτος*, *Βάκχαι: ἡ θεομαχία* 131

9. *Ἠλέκτρα: σπουδή σέ ἕνα χαρακτήρα* 149

10. *Ἑλένη*, *ἡ καινή* 161

Ἐπίλογος 171

Πρόλογος

Ἡ ποιητική δημιουργία τοῦ «τραγικώτατου» τῶν δραματικῶν ποιητῶν Εὐριπίδη ἀποτελεῖ οὐσιαστική αἰτία ἐνασχόλησης κάθε μελετητῆ τοῦ Ἀρχαίου Δράματος, ὅπως ἀποδεικνύουν οἱ πολλές μελέτες πού ἐκδίδονται ἐτησίως σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο, γεγονός πού ἰσχύει ἄλλωστε γιά ὁλόκληρη τήν ἀρχαία ἑλληνική γραμματεία. Ὁ κόσμος τοῦ ποιητῆ, ἐκφρασμένος μέ τήν ὑψηλή τέχνη τῆς τραγικῆς ποίησης, ἀντικατοπτρίζει συγχρόνως καί τόν κόσμο τῆς ἐποχῆς τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. Ἐκείνη ἀκριβῶς τή χρονική στιγμή συνυπάρχει ἡ παράδοση μέ τή νέα σκέψη τῆς Σοφιστικῆς, ἡ παραδεδομένη θρησκεία μέ τόν ἀγνωστικισμό, οἱ ἀξίες τοῦ ἀρχαίου κόσμου καί μαζί ἡ ἀμφισβήτησή τους. Γνωρίζουμε ὅτι ἡ παράσταση τῶν τραγωδιῶν ἀποτελοῦσε ἀφορμή προσανατολισμοῦ γιά τήν ἀθηναϊκή κοινωνία, πρόκληση προβληματισμοῦ καί εἶχε παιδευτικό ρόλο, ὅπως φαίνεται ἄλλωστε ἀπό τόν χαρακτηρισμό τῆς παράστασης μέ τόν ὅρο *διδασκαλία*. Ἑπομένως, εἶναι προφανής καί δέν ἀμφισβητεῖται τόσο ἡ σημασία τῆς τραγικῆς ποίησης ὅσο καί τό οὐσιῶδες ἔργο τῶν ποιητῶν.

Τό ἐνδιαφέρον τῶν εὐριπίδειων δραμάτων βρίσκεται στόν τρόπο προσέγγισης τῶν σημαντικῶν ζητημάτων πού ἀφοροῦν τή ζωή καί τόν ἄνθρωπο καί ἀπασχολοῦν τόν δημιουργό, ἀλλά καί στόν τρόπο γραφῆς, τή δραματική τεχνική, πού ἐπιλέγει ὁ ποιητής γιά νά τά ἐκφράσει. Ἄξιες προσοχῆς εἶναι ἐπίσης οἱ διαφοροποιήσεις τοῦ Εὐριπίδη στά παραπάνω ζητήματα ἀπό τούς δύο μεγάλους ὁμοτέχνους του. Εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ ποιητής ἐνδιαφέρεται νά θέσει θέματα στό ἀθηναϊκό κοινό –καί ὄχι μόνο σέ αὐτό– χωρίς νά ἐπιδιώκει ὁπωσδήποτε νά δώσει βέβαιες ἀπαντήσεις. Ἀπό ἐκεῖ καί πέρα τά ζητήματα παραμέ-

νουν ἀνοικτά καί ἐπιτρέπουν στούς ἑρμηνευτές ὅλων τῶν ἐποχῶν νά ἐπιχειρήσουν τή δική τους προσέγγιση.

Μέ τό παραπάνω σκεπτικό ἔγινε τό παρόν βιβλίο, στό ὁποῖο παρουσιάζονται μελέτες πού ἐστιάζουν στά δράματα, *Ἄλκηστις*, *Μήδεια*, *Ἱππόλυτος*, *Ἑκάβη*, *Ἠλέκτρα*, *Ἑλένη*, *Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι* καί *Βάκχες*. Ἐξετάζονται ὁρισμένες πτυχές, οἱ ὁποῖες εἴτε ἀφοροῦν σέ ἐπιμέρους θέματα πού προκύπτουν κατά τήν ἑρμηνεία τῶν ἔργων, εἴτε προσεγγίζουν μέ ἄλλη ὀπτική τό κεντρικό θέμα κάθε τραγωδίας. Ἔτσι, στή *Μήδεια*, γιά παράδειγμα, μᾶς ἀπασχόλησε, ἐκτός από τό κεντρικό θέμα τῆς οἰκοδόμησης καί τῆς λειτουργίας τοῦ *δόλου*, καί ὁ ἐντοπισμός στό ἔργο στοιχείων πού σχετίζονται μέ τό σημαντικό γεγονός τῆς ἐποχῆς, κατά τήν ὁποία *ἐδιδάχθη* τό ἔργο, τόν Πελοποννησιακό πόλεμο. Βασικά θέματα ἑρμηνείας τῶν δραμάτων, ὅπως αὐτό τῆς θεομαχίας, ἐρευνῶνται στόν *Ἱππόλυτο* καί τίς *Βάκχες*, τῆς θυσίας, στήν *Ἄλκηστη*, τήν *Ἑκάβη* καί τήν *Ἰφιγένεια τήν ἐν Αὐλίδι*, τῆς ἐκδίκησης, στήν *Ἠλέκτρα*, τοῦ εἰδώλου, στήν *Ἑλένη*. Ὁ προβληματισμός τοῦ ποιητῆ γιά ζητήματα πού ἀφοροῦν στά μετά τόν θάνατο, στό *ἐπέκεινα*, ἐρευνᾶται στίς τραγωδίες *Μήδεια*, *Ἄλκηστις*, *Ἱππόλυτος*, *Ἑκάβη*, *Ἡρακλεῖδες*, *Ἴων*.

Παράλληλα, πραγματευόμαστε ζητήματα πού ἐστιάζουν στή δραματικότητα τῶν σκηνῶν ἤ ἐνισχύουν τήν τραγικότητα τῶν ἡρώων καί τῶν ἡρωίδων στά ἐξεταζόμενα ἔργα. Ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ἐπιλέγει ὁ ποιητής νά συμμετάσχει τό σῶμα ὡς ποικίλη ἔκφραση στά δρώμενα στίς τραγωδίες *Μήδεια*, *Ἱππόλυτο* καί *Ἑκάβη* κίνησε τό ἐνδιαφέρον μας καί τό θεωρήσαμε ἕνα ἐπιπλέον πεδίο ἔρευνας. Ἡ σιωπή καί ὁ λόγος ὡς στοιχεῖα τραγικότητος στόν *Ἱππόλυτο* μᾶς ἀποκάλυψαν τήν ἱκανότητα τοῦ Εὐριπίδη νά ἐστιάζει σέ θέματα πού, ἄν καί δέν εἶναι τά κεντρικά στό ἔργο, συμμετέχουν καταλυτικά στή δημιουργία τοῦ *τραγικοῦ*.

Τελικά, ὁ στόχος αὐτῆς τῆς μελέτης εἶναι νά ἀναδειχθοῦν θέματα μέ ἰδιαίτερο, κατά τη γνώμη μας, ἐνδιαφέρον, τά ὁποῖα καί ἀπαιτοῦν ἤ ἐπιτρέπουν ἰδιαίτερη προσέγγιση, γιά νά προσληφθοῦν καλύτερα ἀπό τόν ἀναγνώστη ἤ τόν θεατή. Θέματα πού ἀποκαλύπτουν τή μεγαλοφυΐα τοῦ ποιητῆ τόσο ὡς πρός τή δραματική τεχνική ὅσο καί ὡς

πρός τήν ἠθογράφηση τῶν χαρακτήρων τῶν ἡρώων καί τῶν ἡρωίδων. Ἄν αὐτό κατέστη δυνατόν, ἐναπόκειται στήν κρίση τῶν ἀναγνωστῶν.

Στό τελευταῖο μέρος τοῦ προλόγου ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω θερμές εὐχαριστίες στόν κ. Σωτήρη Γκλαβά γιά τήν οὐσιαστική συμβολή του στήν ἔκδοση αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. Εὐχαριστίες ὀφείλω ἐπίσης στίς ἐκδόσεις Πεδίο καί προσωπικά στόν ἐκδότη κ. Παύλο Παπαχριστοφίλου πού δέχτηκαν νά μέ συμπεριλάβουν στούς συγγραφεῖς-συνεργάτες τους.

Χαλάνδρι, Ἄνοιξη 2017
Χρύσα Εὐστ. Ἀλεξοπούλου